

Kniha
je vytlačená na
papieri s certifikátom FSC

Zachráň svoju planétu

101 spôsobov, ako aj TY
môžeš pomôcť Zemi

Kniha je
vytlačená na papieri
s certifikátom FSC

UPOZORNENIE: Generácia tvojich rodičov
znečistila planétu, teraz je na **TEBE**,
aby sa to zmenilo.

Táto kniha je plná praktických
a zábavných, niekedy až bláznivých
nápadov, ktoré môžeš využiť, a tým
zmeniť budúcnosť **SVOJEJ** planéty.

www.slovart.sk

ISBN 978-80-8085-487-4

9 788080 854874

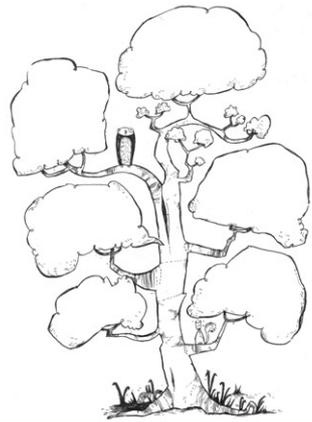
Zachraň
svoju
planétu

sloart

o b s a h

Pomoc!	7
1. kapitola: Správate sa doma ekologicky?	12
2. kapitola: Zeleno vonku	28
3. kapitola: Nakupovanie s ohľadom na planétu	50
4. kapitola: Neplyvať, opravovať, recyklovať	74
5. kapitola: Stop znečisťovaniu planéty!	98
6. kapitola: Chráň všetko živé	120
7. kapitola: Podaj to ďalej	134
Užitočné webové stránky	140
Register	142

Vyrubovanie stromov v lesoch po celom svete je príčinou ničenia životného prostredia, znečistenia vody a núteného stahovania domorodých obyvateľov.

Táto kniha je vytlačená na papieri s certifikátom FSC. FSC (Forest Stewardship Council) je nezávislá medzinárodná mimovládna organizácia, ktorej cieľom je podpora environmentálne vhodného a sociálne i ekonomicky zodpovedného obhospodarovania lesov.

POMOCI

Ľudia už poškodili alebo zničili asi tretinu prírodného bohatstva Zeme – život v divočine, lesy, rieky a moria. Najväznejší dosah má však ľudská činnosť na zmenu podnebia. Veľká väčšina vedcov sa zhoduje v tom, že Zem sa otepľuje, a sú presvedčení, že vplyvom ľudskej činnosti teplota stúpa rýchlejšie, ako by sa to dialo prirodzeným spôsobom.

Klimatické zmeny sú pravdepodobne najväznejšou dlhodobou hrozbou, akej naša planéta musí čeliť. Dôkazy o tom sú všade okolo nás. Plocha morského ľadu v Arktíde sa scvrkla o viac ako milión štvorcových kilometrov, ľadovce po celej zemeguli sa roztopajú, všetkých desať najhorúcejších rokov, aké boli doteraz zaznamenané, sa vyskytlo od roku 1991, a hladina morí stúpa, čo zvyšuje pravdepodobnosť záplav a iných katastrof.

Na nasledujúcich dvoch stranách je niekoľko faktov o škodách, ktoré zmena podnebia zapríčinila po celom svete.

V roku 2005 mnohé mestá na západe Severnej Ameriky zakúsili najvyšší počet za sebou nasledujúcich dní s teplotou 38 °C a vyššou.

V priebehu roku 2006 ubudlo z plochy Grónskeho ľadového štítu 287 km². Bolo to triapolkrát viac, ako predpokladali odborníci.

Priemerná teplota na západnej Sibíri sa za posledných 40 rokov zvýšila o 3 °C.

V roku 2003 zomrelo v Európe na následky horúčav približne 35 000 ľudí.

V roku 2006 bol New York na Vianoce bez snehu po prvý raz za 150 rokov.

V roku 2005 Európa zažila nezvyčajné katastrofy súvisiace s počasím vrátane ničivých záplav.

V pohorí Ťanšan, ktoré je súčasťou Himalájí, sa za posledných 50 rokov 400 ľadovcov zmenšilo zhruba o 25 percent.

V roku 2004 zasiahlo Japonsko desať tajfúnov. Bol to najvyšší počet zaznamenaný v jednom roku v histórii tejto krajiny.

V roku 2005 spôsobil hurikán záplavy v meste New Orleans (USA) s veľkými stratami na životoch.

V dôsledku sucha hladuje na Somálskom polostrove v Afrike 17 miliónov ľudí.

V júli 2005 zažilo mesto Bombaj v Indii najsilnejšie lejaky, aké postihli indické mesto za jeden deň: za 24 hodín spadlo 94 cm zrážok.

Súostrovie Kiribati tvorí 35 ostrovov. Dva z nich zmizli pod hladinou v dôsledku stúpania morskej hladiny. Podobný osud pravdepodobne čaká aj zvyšných 33 ostrovov.

V roku 2004 záplavy a zosuvy pôdy v Brazílii pripravili desaťtisíce ľudí o strechu nad hlavou.

V rokoch 2002 až 2003 vyčíňali v austrálskom buši požiare v dôsledku mimoriadneho deficitu zrážok.

Tri štvrtiny ľadovcov na Novom Zélande, ktoré skúmajú vedci, ukazujú známky zmenšovania.

V rozpätí rokov 1950 až 2000 stúpla priemerná teplota na Antarktíckom polostrove o 2,5 °C.

V roku 2002 sa od Antarktíckeho polostrova odtrhol ľad s plochou 3 250 km².

Okrem extrémnych poveternostných podmienok, ktoré prinášajú sucho a hurikány, zapríčiňuje stúpajúca teplota roztápanie rozľahlých ľadovcov pokrývajúcich póly. Grónsky ľadový štít, zaberajúci plochu ako Európa, sa roztápa rýchlejšie, ako vedci predvídali. Keby sa úplne roztopil, morská hladina na celom svete by stúpila o 6,2 metra a zaplavila by väčšinu pobrežných miest na Zemi.

Podľa vedeckých pozorovaní klimatické zmeny ohrozujú ľadové medvede, pretože sa skraca je obdobie, ktoré je pre ne vhodné na lov potravy.

Poškodzovanie planéty nastáva i preto, lebo prírodné zdroje sú ťažené veľmi intenzívne. Inými slovami – sme príliš nenásytní a príliš márnотratní. Kupujeme množstvo vecí, ktoré v skutočnosti nepotrebuje. Do jám vyhlbených v zemi zahrabávame miliardy ton odpadkov. Do atmosféry vypúšťame obrovské množstvo nebezpečných plynov, do riek a morí odpadové vody a toxické chemikálie.

Niektorí vedci hovoria, že ak sa teraz neurobí nič na zmiernenie klimatických zmien, o desať rokov už bude na záchranu planéty neskoro. Pričiň sa aj ty! Aj na tebe je zodpovednosť za budúcnosť tejto planéty. Pozri sa, ako ty a tvoja rodina žijete, a urob niečo, aby vaša domácnosť bola „zelenšia“ a ohľaduplnejšia k životnému prostrediu.

V tejto knihe nájdeš 101 jednoduchých, ale účinných návodov, ako môžeš zmierniť poškodzovanie planéty. Táto kniha ti pomôže urobiť správne zmeny a vybrať si správne možnosti.

Budúcnosť Zeme... tvoja budúcnosť... je aj v твоjich rukách. Tak sa do toho pustil

Prvá kapitola Správate sa doma ekologicky?

Začni pomáhať svojej planéte tým,
že urobíš zmeny u vás doma.

Tvojou úlohou je zistiť, ako efektívne
využíva vaša domácnosť energiu.

Skús odhadnúť, do akej miery ňou
plytvajú členovia tvojej rodiny.

Preskúmaj, čo by sa dalo zmeniť,
a usiluj sa presadiť zlepšenia.

1. Hľadaj rezervy

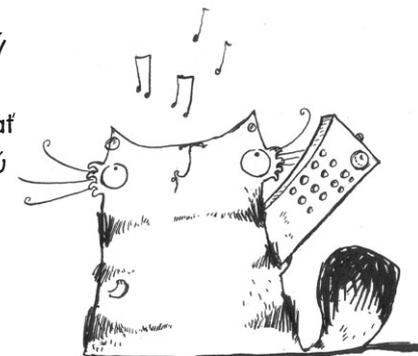
Zisti, koľko energetických priestupkov sa denne robí vo vašej domácnosti. Pomôže ti nasledujúci zoznam:

ENERGETICKÝ ZÁZNAMNÍK

- Naše podkrovie je/nie je izolované.
- Preskúšaj všetky okná vo vašom dome alebo byte, či sú dobre utesnené. Pred každým oknom podrž pierko a pozoruj, či sa chveje. okien netesnilo.
- Doma máme zdrojov svetla. z nich sú energeticky úsporné žiarivky.
- Počas mojej kontroly bolo zbytočne zapnutých svietidiel.
- Počas mojej kontroly bolo elektrických prístrojov v pohotovostnom režime.
- Kúrenie/klimatizácia boli nastavené na a pritom okien bolo otvorených.
- Práčka a umývačka riadu boli pri poslednom použití naplnené úplne/naplnené do polovice.
- vodovodných kohútikov doma kvapkalo.

2. Vypni to!

Vieš, že televízor ponechaný v pohotovostnom režime („standby“) môže spotrebovať až 85 percent energie, ktorú spotrebúva, keď je naozaj zapnutý? Videorekordér nechaný v pohotovosti má dokonca takmer rovnakú spotrebu ako pri prehrávaní.

Každý prístroj v dome, ktorý je ponechaný v pohotovostnom režime, plytvá energiou. To, či je zariadenie v takomto režime, môžeš často zistiť podľa toho, že na ňom žiari červené svetielko. Mnoho prístrojov zostane v pohotovosti po vypnutí diaľkovým ovládačom. Možno si myslíš, že maličké červené svetlo nemôže narobiť veľa škody, ale keď si uvedomíš, koľko prístrojov na svete je v takomto stave, ide o veľké plytvanie.

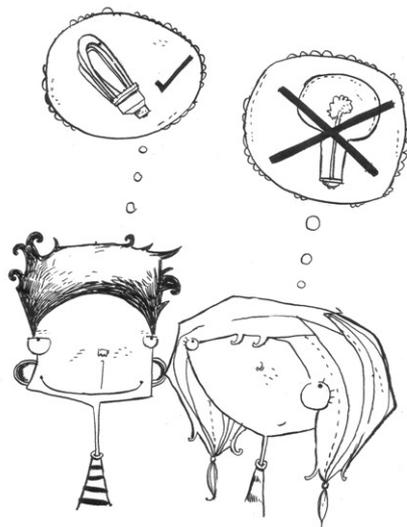
ČO S TÝM?

- Skontroluj doma každý prístroj – televízor, počítač, nabíjačku na mobil, DVD, videoprehrávač. Keď sa prístroj nepoužíva, mal by byť úplne vypnutý alebo aj vyťahnutý zo zástrčky. Povedz rodičom, že týmto jednoduchým opatrením by mohli ušetriť až 13 percent poplatkov za elektrinu. Ušetrili by nielen peniaze, ale šetrili by aj planétu.

3. Správne svetidlo

Skontroluj každé svetidlo, ktoré máte doma. V kolkých z nich sú energeticky úsporné žiarivky?

Kompaktné špirálové žiarivky vydržia desaťkrát dlhšie ako štandardné žiarovky a spotrebujú o 66 percent menej energie. Upozorni na to každého, kto kupuje staromódne žiarovky, a napomeň toho, kto nechá zbytočne rozsvietené svetlá. Čoskoro pochopí, aký to má zmysel.

4. Vetráť sa dá aj oknom

Keď uvidíš niekoho, ako pri varení zapína odsávač pár nad sporákom, otvor kuchynské okno a povedz mu, že týmto riešením ušetrí 100 percent energie potrebnej na chod digestora.

5. Ako prať?

Práčka zapnutá len pre jedny džinsy či futbalový dres znamená zbytočné míňanie vody i elektriny. A nezabúdaj, že zvyšky pracích prostriedkov, ktoré doma používate, v konečnom dôsledku znečisťujú vodnú sústavu. Urob zoznam pravidiel prania pre vašu domácnosť a zmeň „deň prania“ na ekologickejšiu záležitosť:

PRAVIDLÁ PRANIA

- Ak odevy nie sú naozaj špinavé, perieme ich pri nižšej teplote. Ušetrí to elektrinu, pretože 90 percent energie, ktorú práčka spotrebuje, slúži na zohrievanie vody.
- Práčku zapneme iba vtedy, keď bude celkom naplnená.
 - Drobné veci vyperieme ručne.
- Používame pracie prášky šetrné k životnému prostrediu.
 - Používame menej pracieho prášku a **NEPOUŽÍVAME** aviváž.
- Odstraňovače škvŕn používame iba v nevyhnutnom prípade.
 - Usilujeme sa nezašpiníť odevy, aby sme ich mohli nosiť dlhšie bez prania.

6. Vytiahni gumené rukavice

Život eko-bojovníka nie je ľahký. Niekedy treba zvážiť všetky pre a proti, aby sa dalo urobiť citlivé rozhodnutie.

Zober si napríklad umývačku riadu: zmysel pre ekológiu niekedy radí nezapínať, inokedy naopak – zapnúť.

7. Kontroluj termostat

Zníženie teploty na termostate kúrenia alebo klimatizácie iba o 1,5 °C môže výrazne znížiť množstvo skleníkových plynov, ktoré produkuje vaša domácnosť. Sleduj preto počasie a kontroluj, či skutočne musí byť zapnutá klimatizácia, ktorá ochladzuje, alebo kúrenie, ktoré zohrieva.

Na nasledujúcej dvojstrane sa dočítaš o skleníkových plynoch a ich vplyve na našu planétu.

Brrrrr!

Ak sa termostat kúrenia alebo klimatizácie nachádza v blízkosti okna, dohliadaj na to, aby bolo okno zatvorené. V opačnom prípade termostat chybné vyhodnotí teplotu v dome či byte.

Ďalšia dôležitá a veľmi účinná vec: utrieť alebo povysávať povrch všetkých radiátorov a iných vykurovacích telies v domácnosti. Zvýši sa tým ich účinnosť, pretože sa zlepši prúdenie tepla.

Skleníkové plyny

Skleníkové plyny sú skupina plynov, o ktorých sa vedci domnievajú, že nepriaznivo ovplyvňujú podnebie na našej planéte. Hlavnými skleníkovými plynmi sú oxid uhličitý (CO_2), metán a ozón.

Mnohé skleníkové plyny vznikajú prirodzeným spôsobom, niektoré vytvára človek, ale ich celkové množstvo sa zvyšuje spaľovaním látok, ako je uhlie a ropa. Vypaľovaním dažďových lesov každý rok uniknú do ovzdušia milióny ton skleníkových plynov.

1. Skleníkové plyny vytvárajú nad povrchom Zeme súvislú vrstvu. Čím viac skleníkových plynov sa vyprodukuje, tým je táto prikrývka hrubšia.

Skleníkový efekt

Zvyšovanie teploty, ktoré Zem zažíva v dôsledku nárastu skleníkových plynov, sa nazýva skleníkový efekt (znázornený je na obrázku dole). Skleníkové plyny vytvárajú v atmosfére nad zemským povrchom vrstvu, ktorá funguje ako prikrývka a zachytáva slnečné teplo. Keby tam tieto plyny neboli, slnečná energia by unikla späť do vesmíru, no keďže tam sú, teplota planéty stúpa. Čím viac plynov sa nahromadí, tým silnejší bude skleníkový efekt.

2. Slnečné teplo dopadá na Zem. Časť z neho sa odrazí späť do vesmíru, ale časť zachytí vrstva skleníkových plynov.

3. V dôsledku toho sa zvyšuje teplota planéty.

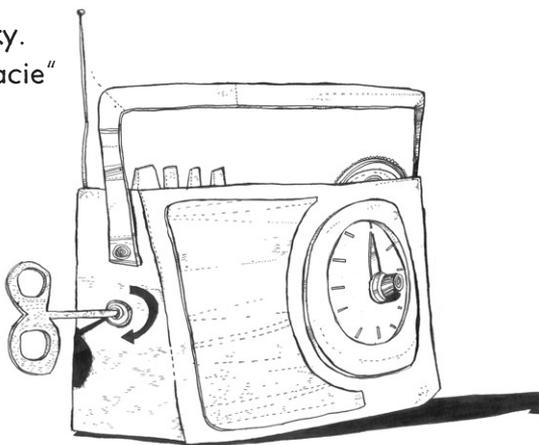
8. Uschne to aj na šnúre

Domáce spotrebiče, ktoré vydávajú teplo, napríklad sušička bielizne, spotrebujú množstvo elektriny. Vysvetli preto doma, že keď je pekné počasie, treba vypranú bielizeň zavesiť vonku na šnúru alebo naukladať mokré odevy na sušiak vnútri. Nezapnutie sušičky ušetrí 100 percent energie potrebnej na jej chod.

9. Na klúčik

Kedysi sa mnohé prístroje uvádzali do chodu mechanicky. A vieš, že aj dnes existujú verzie domácich prístrojov s ňahovacím strojčekom?

Sú to pekľektné eko-darčeky. Dostať napríklad „ňahovacie“ vreckové baterky, rádiá a nabíjačky mobilných telefónov. Nepotrebujú pripojenie na sieť ani batérie. Jediné, čo treba urobiť, aby fungovali, je krútiť a krútiť a krútiť a krútiť...

10. Máme radi vrstvy

Nie je nijaká rarita, že ľudia otvárajú okná, keď kúrenie beží naplno. Keď zbadáš takéto škandalózne mrhanie energiou, urob s tým niečo.

Alebo: niekto oblečený v tričku zosilňuje kúrenie. Povedz mu, aby si radšej dal ešte niečo na seba, keď mu je chladno – je to nepochybne „zelenšie“.

11. Farby hrejú i chladia

Tento nápad bude zrejme lepšie nechať iba na úrovni predstavy, ako realizovať ho – rodičom by sa asi nepáčilo, keby im ratolesť premaľovala príbytok. Ale stojí za úvahu porozprávať sa o tom, že farba domu, najmä strechy, má vplyv na to, ako sa dom zohrieva a ochladzuje, pretože

svetlé farby odrážajú slnečné lúče a tmavé farby ich pohlcujú. Teoreticky vzaté, kto chce dom v zime zohriať, natrie ho načierno, a v lete ho natrie nabielo, aby sa trochu ochladil.

Keď tvoji rodičia vyžadujú dôkaz o fungovaní tohto vedeckého poznatku, predveď im nasledujúci pokus. V horúci, slnečný deň vezmi dve kartónové škatule, bielu farbu, čiernu farbu a dva teplomery. Jednu škatuľu natri načierno a druhú nabielo. Do každej škatule vlož teplomer a obe škatule polož na slnko. Nechaj ich tam nejaký čas a potom pozri údaje na teplomeroch. Teplota vzduchu v čiernej škatuli by mala byť vyššia ako teplota v bielej škatuli.

12. Niečo tu smrdí

Ak vo svojej izbe začucháš niečo neprijemné, odolaj pokušeniu zahnať to sprejovým osviežovačom vzduchu. Pri výrobe sprejov sa spotrebuje veľké množstvo energie a niektoré obsahujú látky, ktoré neprospievajú životnému prostrediu. Stačí jednoducho otvoriť okno a svetlo sa bude ľahšie dýchať...

13. Neplytvaj vodou

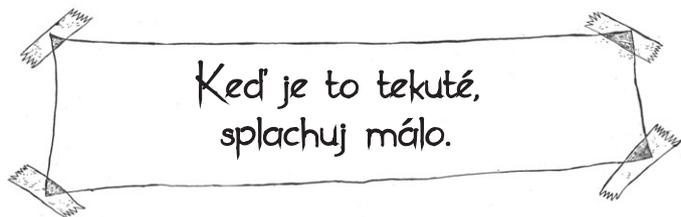
Bez vody by na Zemi neexistoval život. Každá rastlina a každý živočích potrebuje vodu. Voda pokrýva asi 70 percent zemského povrchu, ale iba 2,5 percenta z toho je sladká voda, ktorú môžeme piť. Väčšinu sladkej vody nie je ľahké získať, pretože je zmrznutá v ľadovcoch alebo ukrytá pod zemským povrchom. Preto treba hospodáriť s každou kvapkou pitnej vody vytekajúcou z vodovodných kohútikov.

FAKTY

- Približne jedna miliarda ľudí na Zemi nemá jednoduchý prístup k pitnej vode a ich počet sa neustále zvyšuje.
- Priemerný obyvateľ USA dnes spotrebuje 18-krát viac vody ako človek v stredovekej Európe.
- Hovorí sa, že v budúcnosti bude taká núdza o pitnú vodu, že sa môže stať cennejšou ako zlato.

ČO S TÝM?

- Nikdy nenechávaj zbytočne tiecť vodu. Za jednu minútu vytečie z jedného kohútika až 7,5 litra vody. Ruky si umývaj v napustenom umývadle, pod tečúcou vodou iba opláchni. Keď si čistíš zuby, zatvor kohútik – ušetríš až 14 litrov vody.
- Naliehaj na rodičov, aby bez otáľania dali opraviť kvapkajúce kohútiky.
- Vodou treba šetriť aj pri splachovaní WC. Vieš, že priemerná štvorčlenná rodina denne spláchnie do záchoda až 375 litrov vody? Ak máte doma dvojitý splachovač, používaj ho, ako sa patrí:

• Do záchodovej misy nevhadzuj nič iné okrem toaletného papiera.

• Na rýchle osprchovanie stačí tretina vody, ktorú treba na kúpeľ vo vani.

14. Ako neotráviť planétu

Na svete je čoraz menej vody, ktorá sa dá piť bez chemickej úpravy, pretože je znečistená ropnými látkami, splaškami, priemyselnými odpadmi a hnojivami. Nedovoľ, aby vaša domácnosť prispievala k takémuto znečisťovaniu vody. Zastav každého, kto oleje, farby alebo čistiace prostriedky vylieva do kanála, drezu či záchodovej misy. Jediný liter použitého motorového oleja dokáže znehodnotiť až milión litrov pitnej vody.

15. Ekologické upratovanie

Udržiavanie dokonalej čistoty má neblahý dôsledok: pošpinenie planéty. Leštidlá, dezinfekčné prostriedky, výrobky na umývanie okien a čistiace prostriedky na kuchyne a kúpeľne znečisťujú životné prostredie. Prázdne obaly od týchto výrobkov zvyšujú množstvo odpadu na skládkach. Čistiace prostriedky, ktoré sú dnes bežné, tu neboli vždy. Prečo na čistenie vane, drezu a kuchynských povrchov nepoužiť „starodávne“ prostriedky: ocot a sódu bikarbónu? Namoč špongiu do octu a natri miesta, ktoré chceš vyčistiť. Potom ich vydrhni sódou bikarbónou a opláchni čistou vodou. Na čistenie okien zmiešaj rovnaké množstvo vody a octu.